

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 8. julija 1982
Leto XXXIV. - Štev. 12
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Pred sejami novoizvoljenih občinskega in pokrajinskega sveta v Trstu

Veliko o formulah, o programih pa nič

Sredi julija, torej čez dober teden dni, se bosta v Trstu zbrala na svojih prvih sejah občinski in pokrajinski svet. Gre za pomemben politični dogodek, saj bodo tedaj vse stranke morale odkriti svoje karte in povedati, kakšne uprave si želijo.

Doslej so potekala pogajanja na vseh ravneh. Začela je KPI, ki je povabila na srečanja vse politične sile, z logično izjemo fašistov. Skoraj istočasno je svoj krog posvetovanj pričela Lista za Trst, kot stranka relativne večine. Ločene sestanke pa so imeli predstavniki tako imenovanega «laično socialističnega bloka», ki združuje (ali naj bi združeval na skupnem imenovalcu) PSI, PSDI, PRI, PLI in Slovensko skupnost.

Iz prvega kroga vseh teh srečanj je mogoče izcimiti nekaj spoznanj, ki jih pač moramo posredovati bralcem in torej javnosti, saj ni prav, da se «politična kuhinja» odvija za zaprtimi vrati.

Prva ugotovitev, do katere smo takoj prišli, je porazna. Razen komunistov se doslej nobena izmed tržaških političnih sil ni lotila vprašanja pri glavi, vse so začele pri repu, torej pri zaključkih o oblikah zavezništva, formulah občinskih in pokrajinskih odborov, razdelitve stolčkov in tako dalje. Komunisti smo, klic vpijočega v puščavi, predlagali srečanja, na katerih bi najprej preverili svoje programske smernice. Iz tega preverjanja bi najprej ugotovili, čigave zamisli o bodočem razvoju Trsta so take, da jih bo mogoče uskladiti in združiti v skupen upravno-politični sporazum. Nismo postavljali pogojev, razen tega, da bi stranke med seboj ne smele imeti vnaprejšnjih diskriminacijskih odnosov. Tu smo mislili predvsem na odnos drugih strank do KPI, kajti antikomunizem

lahko prebije sodu dno že v samem začetku. Kdor je na pogajanjih izhajal iz protikomunističnih presodkov, ta je že vnaprej vedel, da nima druge izbire, razen zavezništva z Listo in sredinskimi silami!

Res se je zgodilo prav to. Demokristjani so od samega začetka izjavili, da s komunisti nočejo sodelovati, vsi drugi pa so potegnili z njimi nekako po načelu, da bi sicer se s tem ne strinjali, a morajo stališče KD vzeti na znanje. V imenu realizma so se torej vsi (redke so častne izjeme, vsaj v prvi fazi) lotili iskanja formule, ki naj bi slonela od odnosu z Listo za Trst.

«Laično socialistični blok», v katerem ima vodilno vlogo PSI, se zavzema za koalicio z Listo za Trst, ki naj bi slonela na «preferencialni osi» LpT-PSI. Demokristjani naj bi v taki koaliciji bili le «tretja noga» stola. Zato je nastala tudi ideja, naj bi na občini in pokrajini prišlo do «uravnovešenih uprav». V občini naj bi upravo sestavili pripadniki «laično socialističnega bloka» z Listo, KD pa naj bi jim dala zunanjo podporo. V zameno bi KD sodelovala z «laično socialističnim blokom» na pokrajini, kjer bi zunanjo podporo nudila Lista za Trst. V obeh primerih bi komunisti ostali v opoziciji.

KD se, seveda, s temi predlogi ne strinja in zahteva dogovor v troje: Lista, KD in «laično socialistični blok», oziroma v dvoje (v resnici je to eno in isto) med LpT in «šeststrankarsko večino», ki upravlja deželo Furlanijo-Julijsko krajino. Lista za Trst bi, za priboljšek, vstopila v deželno vladno koalicio.

Zadnja varianta, o kateri se govori, pa bi bila zgolj sredinsko-zmerna koalicio med KD in LpT, ki bi privabila k sodelo-

vanju še republikance in liberalce, vendar brez socialistov, socialdemokratov in Slovenske skupnosti.

Ob teh variantah se torej krešejo kopja v teh vročih julijskih večerih na srečanjih med strankami. Z izjemo KPI se doslej nobena ni lotila vprašanja: kaj delati na občini in pokrajini, torej programov. Bistveno ostaja, za vse, zgolj vprašanje «upravljivosti», torej razdelitve vplivnih sfer oblasti (in torej stolčkov).

Ker pa so apetiti še vedno močni in ker, še posebno Lista za Trst, noče popustiti pri ključnem vprašanju župana Cecovinija, ni sploh rečeno, da bo dogovor dosežen pred ustanovnimi sejami, ko bi na prvem mestu dnevnega reda morala biti točka o izvolitvi župana (oziroma pokrajinskega predsednika).

Govori se že, da bi bilo najbolje, če bi vse skupaj odložili do septembra. V tem času bi se morda razjasnilo marsikaj. Pri tem vladne stranke računajo tudi na dejstvo, da preživlja Italija vladno krizo in da so odnosi med zavezniki dokaj zrahljani. V takih pogojih pa so pogajanja otežkočena. Zato upajo, da bo čas najboljši zdravnik.

Listi za Trst se tudi ne mudi. Dolgotrajna pogajanja bi dokazala njeni nergajoči bazi, da ni hitela v objem zakletega nasprotnika (v besedah) in da je drago prodala svojo kožo. Obenem pa bi Lista za Trst lahko poskusila «trik», ki se ji je doslej obnesel. Najprej bi izsilila izvolitev Cecovinija za župana, zatem pa bi nadaljevala pogajanja s pozicije moči.

To so, torej, informacije o poteku pogajanj med strankami, brez komunistov. Bralcem prepuščamo sodbo.

POKRAJINSKI FESTIVAL UNITÀ IN DELA

od 10. do 18. JULIJA

ODPRTO PISMO IZVRŠNEMU ODBORU SKGZ

Trst, 28. junija 1982

Dragi tovariši!

Pazljivo sem prebral v Primorskem dnevniku 27. junija vašo izjavo pod naslovom «Trst, volitve in Slovenci».

Predvsem čutim dolžnost, da se vam iskreno zahvalim za čestitke in voščila ter pripravljenost na sodelovanje.

K vsebini vaše izjave pa želim pripomniti tole. Delim z vami zadoščenje ob potrditvi prisotnosti Slovencev tudi med svetovalci PSI (drugje ni bila v dvomu). V zadoščenje bi si štel, da delim z vami tudi mnenje in prizadevanje o tem, kako naj ta prisotnost odtehta v pogajanjih, zato da obrodijo v občinskem in pokrajinskem svetu «taki večini, ki bosta koristni Trstu in njegovi bodočnosti in bosta s tem pospešili šibitev protiosimskih sil».

Politika in številke povedo, da je za to potrebno prisiliti KD, da odloži vnaprejšnje zavračanje enakopravnega razmerja s komunisti. Slovenska skupnost in Socialistična stranka, zaveznicji KD v deželni vladi, pa se prav pri tej nalogi nista doslej izkazali. Osebo bi si od Ssk in od slovenskih svetovalcev PSI pričakoval večjo občutljivost in vne- mo pri odpravi te ovire na poti do večin, ki bi, kot pravite, «vsaj za silo zadovoljili interese strank, ki so se pred leti globalno izrekle za osimski sporazum».

Tudi vloga, ki jo utesne v tej zvezi odigrati Primorski dnevnik, je vsaj enakovredna tisti, ki jo je tehtno odigral v volilni kampanji, vsekakor pa njena logična dopolnitev.

Ravel Kodrič
pokrajinski svetovalac

Pripis uredništva

Vtem se je izkazalo, da se spor o Slo- venih, ki je med volilno kampanjo razburkal vrste tržaških socialistov, še ni podel.

Pljusknil je celo v javnost, pa čeprav po ovinkih, ki vodijo skozi Ljubljano in Videm: 25. junija z uvodnikom prof. Jožeta Pirjevca v 12. številki štirinajst- dnevnika «Naši razgledi», 15. julija pa z intervjujem prof. Arduina Agnellija v 12. številki štirinajst dnevnika «Il punto». Bralce posebej seznanjamo z njunimi značilnejšimi trditvami.

Tu pa je na mestu, da se vprašamo, ali spričo ostrine očitkov in načelnega pomena vprašanj, ki netijo pravdo, še vedno velja, da kdor molči, devetimi od- govori.

Kadarkoli smo se komunisti ob raz- hajanjih v tržaškem sindikalnem gibanju znašli v hudi zadregi, kako naj hkrati ustrezemo enotnosti delavskega giban- ja in narodnostnim pravicam Slovencev, smo naleteli na živahno odzivnost vod- stva SKGZ in Primorskega dnevnika.

Polemična òst se nam je včasih zdela resda prekomerna in enostrasko narav- nana, nečelnega svarila pa le nismo spregledali in ne zanemarili. Tega nam tudi ni žal. Zato pa se danes upravičeno sprašujemo, v imenu kakšnega višjega poslanstva vodstvo SKGZ in Primorski dnevnik modro molčita o tako temeljiti

in načelni pravdi med tržaškimi sociali- sti. Molk gotovo ne ustreza spoznanju, «da bo treba razčistiti in premostiti ne- katere nesporazume, do katerih je prišlo med samo volilno kampanjo v od- nosu do zadržanja Slovenske kulturno- gospodarske zveze» (PD, 4. julija o seji Izvršnega odbora SKGZ).

Spor o slovincih med tržaškimi socialisti

Spor o Slovincih, ki se je med tržaškimi socialisti vnel med volilno kampanjo, se še ni podel. Odjeknil je v uvodniku 12. številke ljubljanskega štirinajst dnevnika «Naši razgledi» izpod peresa prof. Jožeta Pirjevca in v intervjuju prof. Arduina Agnellija v 12. številki videnskega štirinajst dnevnika «Il pun- to».

Prvi ugotavlja, da ni mogoče zamolčati, da socialisti v odnosu do osrednjega tržaškega vprašanja (namreč tistega, ki zadeva Slovence) že dolgo časa vodijo dokaj dvoumno politiko, ki temelji sicer na načelnem podpi- ranju slovenskih zahtev, a tudi na odri- vanju celotne problematike v diskretno ozadje. Po hollywoodskem nastopu glavnega tajnika PSI Craxija na tržaškem Velikem trgu, ki naj bi mu dala bilšč tudi slavna (čeprav nekoliko osta- rela pevka) Nilla Pizzi in nič maj slavni (čeprav s fašisti nekoliko kompromitira- ni) boksar Nino Benvenuti, so osrednji italijanski časopisi pisali, da so Sloven- ci zamerili stranki to «trobojniško» zeleno-belo-rdečo prireditev. Mislim, da očitek ni čisto ustrezen, kajti slovenski socialisti nikakor ne zamerijo italijan- skim tovarišem njihovih nacionalnih čustev, pritožujejo pa se, da so premalo pozorni do njihovih problemov in da si jih ne upajo razčleniti s tisto odkritosrčnostjo, ki bi bila na mestu. V tem smislu je bila značilna razprava, ki jo je stranka na zahtevo slovenskih članov pripravila tik pred volitvami v svoji osrednji dvorani. Pri okrogli mizi je sodelovalo nekaj znanih italijanskih zgodovinarjev, ki so razvili učeno deba- to o narodnosti in socializmu, a o pro- blemih, ki danes žulijo Trst, so elegantno molčali.

Če je bil ta molk odločilen za po- membni uspeh PSI, ki je krepko povečala število svojih glasov in dose- gla v mestnem svetu 5, v pokrajinskem pa 2 sedeža, je še vprašljivo. Ne kaže pozabiti, da so socialisti v milosti volil- cev povsod po Italiji, kakor so pokazali

rezultati v drugih občinah, kjer so bile pred kratkim volitve. Vendar je že dej- stvo samo, da moramo v zvezi s PSI po- stavljati to vprašanje, zaskrblijoče. Kajti pomenilo bi lahko tudi, da vpliv Slovencev v stranki upada, in predvsem, da ne smeš staviti na slovensko karto, če hočeš v Trstu žeti uspeh...

...Nad odločnostjo in odkritostjo, s katero se je KPI postavila v bran Sloven- cev, se resnično ne moremo pritoževati; kakor se partija z druge strani ne more pritoževati nad zvestobo svojih sloven- skih volilcev. Dejstvo, da so bili v občinski svet izvoljeni kar trije sloven- ski komunisti, v pokrajinski pa dva, vsi z visokim številom preferenčnih glasov, potrjuje tudi zrelost in narodnostno za- vestnost slovenskih privržecev KPI».

Kakor smo lahko tovarišu Pirjevcu hvaležni za tako odkrite besede, tako se moramo resno zamisliti ob hudih trdit- vah socialista Agnellija. Slednji je dejal: «Sicer pa, kakorkoli že, ne bomo več hlapčevali niti KD, niti KPI, dvema strankama, ki se nam v tem trenutku bolj gnusita od Liste». K razmerju socia- listov do Slovencev je pripomnil: «Mi- slim, da sem prost slehernega suma: v kaj hujših letih sem se zavzel, zato da se Igor Dekleva spusti iz zapora, napi- sal sem predgovor h knjigi Benjamina Salvija o slovenskem narodu, podpisal sem poziv za zaščito manjšin. Ali težki pogoji, ki smo se jim morali v preteklo- sti podrediti zaradi nekaj prgišč glasov, so v pokrajinski zvezi vzbudili dokajšnje nezadovoljstvo». O odnosih z Jugoslavi- jo pa je menil: «Gotovo moramo zasle- dovati politiko dobrega sosodstva. Ven- dar konkretno, ki naj ne temelji na običajnih čenčah (solite balle) o najbolj odprti meji v Evropi temveč na iskanju manj zagatnih operativnih pogojev, ki naj nam zagotovijo popolno enakost tu- di v zvezi z manjšinama».

Sprašujemo se, kakšno je glede teh vprašanj uradno stališče tržaških socia- listov.

Ured.

V spomin na velikega primorskega revolucionarja

Stane Vilhar

Zamuda je krivda; molk bi bil še večja krivda. Tembolj za naše «Delo», ki mu je Stane Vilhar bil glavni urednik v hudih letih 1927/29. Zato čutimo dolžnost, da se ga spomnimo, za zdaj vsaj s priobčitvijo članka, ki mu ga je nekaj

dni po smrti posvetil Lado Pohar v Primorskih novicah 19. marca 1982. K liku Staneta Vilharja pa se želimo še povrniti s spomini tovarišev, ki so ga spoznali na njegovi bogati revolucionarni življenjski poti. Ured.

Tiho in skromno kot je živel in deloval se je za vedno poslavil Stane Vilhar, novinar in publicist, eden najvidnejših predstavnikov Primorskih Slovencev v mednarodnem delavskem gibanju in antifašističnem boju med obema vojnama. Bil je bogata, enkratna osebnost; nesebično se je razdal in izgoreval v burnih revolucionarnih tokovih. Živel je skromno življenje idealista, ki ga je v celoti — od rane mladosti do zadnjega diha — posvetil enemu samemu smotru: boju za socialno in nacionalno osvoboditev. Zadnja desetletja je živel v Ljubljani in kot viden, razgledan novinar dolga leta vodil zunanjepolitično redakcijo slovenskega radia, kateremu je ostal zvest sodelavec tudi po upokojitvi.

Življenjsko pot je začel pred prvo svetovno vojno v sončni Goriški v družini naprednega slovenskega šolnika. Zato je zgodaj okusil grenko usodo tisočev primorskih sorojakov — vojnih pregnancev in političnih emigrantov. Prva svetovna vojna in kasneje fašizem sta mu preprečila življenjsko usmeritev, ki si jo je začrtal s študijem na slovenski gimnaziji. Fašistični strahovladi se je začel upirati na vsakem koraku. Pri služenju vojaščine so ga zato za pol leta osamili v kazenskem bataljonu na Sardiniji. Boj proti fašizmu je skušal v začetku voditi v okviru nacionalnega gibanja. Samostojno razmišljanje in pomoč brata Srečka pa sta ga kmalu privedla v vrste goriških komunistov. Član KPI je postal 1926 in je nato sodeloval v številnih akcijah partijske orga-

nizacije Julijske krajine, v kateri je opravljal vrsto pomembnih ter odgovornih nalog.

Med 1927-29. letom je vodil redakcijo Dela, glasila partije Juljske krajine. Postal je član partijskega pokrajinskega vodstva, vendar je moral kmalu zaradi ilegalnega delovanja pobegniti v Ljubljano. Tu se je zaposlil, glavno njegovo delo pa je bila skrb za partijsko povezavo s Primorsko. Ljubljanska policija je to odkrila, ga aretirala, zaprla in končno izgnala iz stare Jugoslavije. Kot ilegalec je s posredovanjem Rdeče pomoči prišel najprej v Francijo, nato je deloval v Belgiji, Luksemburgu in končno prebežal v Sovjetsko zvezo. V Moskvi je 1932 končal leninsko univerzo ter nato kot partijski funkcionar deloval v francosko-belgijski skupini. Po vrnitvi iz SZ so ga izvolili v Centralni komite KPI. Skupaj z Lovrom Kuharjem-Prežikovicem Vorancem je bil slovenski delegat na 7. Kongresu Kominterne. Leta 1936 je organiziral dobrovoljce za boj proti španskemu fašizmu in se jim naslednje leto sam pridružil. Boril se je v mednarodni brigadi Garibaldi ter v drugih enotah. Po umiku internacionalnih brigad iz Španije so ga inaternalni najprej v Franciji in nato v Nemčiji. Tam je zbolel in oslepel na eno oko. Kljub temu je uspel pobegniti in se je v Franciji 1942. leta pridružil odporiškem gibanju. Po osvoboditvi je v Parizu urejal slovensko izdajo tednika Nova Jugoslavija, kasneje je postal prvi dopisnik Tanjuga iz Francije. Nato je bil diplomat v

jugoslovanskem veleposlaništvu v Parizu; 1947 se je vrnil v domovino in delal vrsto let v zunanjem ministrstvu ter v Istitutu za mednarodno politiko ter gospodarstvo v Beogradu. Od 1951 do upokojitve je bil član radijskega kolektiva RTV. Tam je jót dolgoletni urednik vlagal svoje bogate življenjske in revolucionarne izkušnje v razvoj radijskega medija in v rast mladih kadrov. Skromen, strpen in razumevajoč je bil vedno pripravljen pomagati in dajati drugim. Imel pa je tudi kaj, saj je obvladal sedem jezikov in ni bil le politično razgledan, temveč je poznal tudi lepo književnost, slikarstvo ter bil velik ljubitelj narave.

Pridobil si je številne prijatelje z zavzeto in prepričljivo besedom predvsem pa z živim vzgledom skromnega, a odločnega moža. Ti, kot tudi njegovi sodelavci, soborci in aktivisti bodo pokojnega Staneta Vilharja ohranili va trajnem spominu in črpali navdih iz njegove človeško tople, razumevajoče in možate osebnosti. Kot komunist in humanist je tako najlepše izpolnil naročilo svojega najljubšega pisatelja, Bertolta Brechta:

*Le kaj so vendar dobra čustva,
če ne privro na dan? In kaj je vredno
vaše znanje,
če mine brez dejanj?
Naročam vam:
Skrbite, da ob koncu vaših let
ne boste dobri samo vi, da bo za vami
dober tudi svet!*

LADO POHAR

Mnenje ...

Vsako leto se znova in znova spopadamo s problemom vpisovanja slovenskih otrok v slovenske šole in otroške vrtnice. Prav tako se leto za letom čudimo nad številkami in odstotki posameznih šol, ki so vedno nižji. Po nojevo se tolažimo z že obrabljenim demagoškim padcem, malo tudi z dejstvom, da se vedno več italijanskih družin priseli na vas, potem so tu še mešani zakoni. Vse to pa nas lahko vse prej kot potolaži. Neizpodbitno dejstvo pa je, da je slovenskih otrok vedno maj. Tako je obstoj marsikateri slovenske šole ogrožen, marsikateri učitelj ni nameščen.

Zgodi se, da včasih ne moremo zvrčati krivde niti na demagoški padec, niti na mešan zakon ali priseljevanje italijanskih družin. Med nami imamo

tudi take starše, ki bi jih lahko na najmilejši način označili kot objestne, ker ne zaupajo učni metodi te ali one učiteljice, ker je domače šolsko posloplje za njihovega otroka prerevno, ker je mogoče njihov prvošolček nekaj več kot ostali vaški otroci. Zgodi se tudi, da še vedno obstaja tista stara, oguljena mentaliteta, da je, kar je mestnega, boljše. Zgodi se tudi, da brez vsakega utemeljenega razloga starši, slovenski starši, vpišejo svoje otroke v mestno šolo, četudi slovensko pa čeprav jo imajo tudi dva oraka od doma, na vasi. In ko so drugi starši takemu početju osporavali in spraševali po dejanskem vzroku, nanizali marsikateri problem, je nadobudna mamica zvedavo izjavila, da bo, v primeru da vpis v mestno šolo odklonijo, otroka vpisala kratkomalo v italijansko šolo.

Tudi kot odgovor in obramba, v tem

primeru bi lahko govorili o izsiljevanju, je že zelo, zelo oguljen.

Morda so taki primeri bolj osamljeni in ne morejo vplivati na spošne lestvice, ki jih leto za letom sestavljajo. Vendar so.

Nisem toliko podkovana, da bi tu naštevala raznorazne negativne posledice, ki jih otrok lahko ima, ker bo kar na lepem menjal okolje, družbo, urnike, kajti zato, da otroka pravočasno pripelješ v šolo v središču mesta, mora zjutraj zgodaj vstati. Pa ni samo to, konec koncev. Začudenje, žolčnost in podobne reakcije je sprožilo predvsem dejstvo, da sta roditelja tega otroka oba šolska delavca, ki bi se morala na take stvari in probleme bolj resno ozirati. Pa še to, otrok je iz mešanega zakona, že res, vendar v tem zakonu prevladuje slovenska beseda in, glej, glej, globoka vernost...

POKRAJINSKI FESTIVAL - TRŽAŠKO GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE

10. / 18. JULIJA

S P O R E D

SOBOTA, 10. JULIJA

- ob 18. uri na trgu pri Sv. Jakobu — nastop folklorne skupine «I Ruzzantini» iz Padova
- ob 20. uri neposreden prenos tekme s svetovnega nogometnega prvenstva
- ob 20. in 22. uri film: «BERLINGUER TI VOGLIO BENE» — R. Benigni
- ob 21. uri nastop skupine «I Ruzzantini» — na odprtem
- ob 21. uri (prostor ZKMI) — film «A LONDON SHOW»
- ob 21.30 koncert TPPZ — v teatru

NEDELJA, 11. JULIJA

- ob 20. uri v teatru — neposreden prenos zaključne tekme s svetovnega nogometnega prvenstva
- ob 20. in 22. uri film: «ECCE BOMBO» igra N. Moretti
- ob 20.30 koncert godbe na pihala «Željezničar» iz Srpskih Moravic, nastop folklorne skupine «POTOČANKA» iz Potoka (ZG)
- ob 21. uri (prostor ZKMI) — film: «A LONDON SHOW»

PONEDELJEK, 12. JULIJA

- ob 20. in 22. uri film «UN SACCO BELLO» igra C. Verdone
- ob 21. uri recital Paole Contavalli s petjem socialnih pesmi — na odprtem
- ob 21. uri (prostor ZKMI) film: «BOB MARLEY LIVE»

TOREK, 13. JULIJA

- ob 20. uri nogometna trofeja II Lavoratore — nagrajevanje
- ob 21. uri nastop folklorne skupine «ONGIA»
- ob 21.30 koncert skupine «Musica nova»

SREDA, 14. JULIJA

- ob 20. in 22. uri film «RATATAPLAN»
- ob 21. uri na odprtem: Kabaret z Borisom Kobalom in Srgijem Verčem, nastop folklorne skupine iz Rezije, harmonikaša Lisa Jusse, ženske pevske skupine STU LEDI, ansambla Lopovi, beneške folklorne skupine godbe na pihala iz Ricmanj
- ob 21. uri (prostor ZKMI) film: «BOB MARLEY LIVE»

ČETRTEK, 15. JULIJA

- ob 20. uri orkester NOVALIS — dimensione Romagna — na odprtem
- ob 20. in 22. uri film «COCONATUS» z brati Marx
- ob 21. uri (prostor ZKMI) film: «PHILMORE»

PETEK, 16. JULIJA

- ob 20. in 22. uri film «ANIMAL CRACKERS» z brati Marx
- ob 21. uri na odprtem: Maj 76 — November 80: I balarins de Riviere «Bassa musica» iz Altamure
- ob 21. uri Koncert — predstava skupine «Trieste big band»
- ob 21. uri (prostor ZKMI) film: «PHILMORE»

SOBOTA, 17. JULIJA

- ob 18. uri parada skupine «La racchia» po mestnih ulicah — Trg Unità — Korzo — Trg Goldoni
- ob 20. in 22. uri film: «A DAY AT THE RACES» z brati Marx
- ob 20.30 parada skupine La racchia
- ob 21.30 predstava: izvajajo Paolo Rizzi, The magic Rheno; Ezio Moscati, vodi F. de Walderstein
- ob 21. uri (prostor ZKMI) film: «LONDON ROCK'N'ROLL»
- ob 21. uri koncert mestne godbe na pihala «G. Verdi»

NEDELJA, 18. JULIJA

- ob 10. uri mednarodni šahovski turnir
- ob 20. in 22. uri film «MONKEY BUSINESS — HORSE FEATHERS» z brati Marx
- ob 20. uri koncert zbora «LE MONDINE» — Bentivoglio (BO)
- ZAKLJUČNI GOVORI
- ob 21. uri (Prostor ZKMI) film: «LONDON ROCK'N'ROLL»

Poleg omenjenih predstav bo na letošnjem pokrajinskem festivalu še nekaj novosti:

OD SOBOTE 10. DO NEDELJE 18. JULIJA: «Tako se smejemo: novi italijanski komiki. Tako smo se smejali: pet filmov z brati Marx»

SOBOTA 17. JULIJA: pobratenje s sekcijo KPI iz Bentivoglia (Bologna) in odprtje tipične restavracije

12. kongres Zveze komunistov Jugoslavije

Klic k doslednosti in odgovornosti

V Beogradu se je prejšnji teden zaključil 12. kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Za novega predsednika centralnega komiteja ZKJ z enoletnim mandatom je bil izvoljen dosednji predsednik SZDL Slovenije Mitja Ribičič.

V svojem zaključnem posegu pred kongresom je Ribičič strnil smisel tega pomembnega in odgovornega zbora jugoslovanskih komunistov: razširiti samoupravno demokracijo, okrepiti odgovornost, zaostri boj proti devijacijam v jugoslovanski družbi, utrditi mednarodni ugled socialistične in neuvrščene Jugoslavije. Skratka, Jugoslavija se nahaja v ostri gospodarski krizi, v kateri prihajajo do izraza tudi protisamoupravne tendence, vendar je edina rešitev v povečanih naporih, odgovornosti in enotnosti vseh narodov in narodnosti ob upoštevanju nezamenljivosti poti, ki sta jo začrtala Tito in Kardelj.

Nekateri morda mislijo, smo slišali na kongresu, da je samoupravna demokracija (torej delavska oblast nad družbo in gospodarstvom) dobra samo za leta «debelih krav», medtem ko naj bi za leta «suhih krav» bila potrebna «trda roka». Toda to bi izkrivilo bistvo jugoslovanskega socializma, odvzelo delavcem oblast in bi se na njihov hrbet usedla etatistična birokracija, ki ne razume in po svojem socialnem bistvu nasprotuje tej oblasti delovnih ljudi. Bistvo jugoslovanskega socializma bi se torej spreminilo.

Od tod klic k večji odgovornosti jugoslovanskih komunistov, ki morajo z dejanji podpreti «razredni boj» jugoslovanskih delovnih ljudi proti vsem, ki kakorkoli skušajo odtujiti njihovo razpolaganje s presežnim dohodkom in torej politiko investicij in drugih gospodarskih ter političnih izbir. V jugoslovanski družbi nekaj škripa: trenutno razpolagajo delavci s 40 odstotkov vsega dohodka, 60 odstotkov pa jim je že vnaprej odtujeno. Boj z birokratskimi težnjami ni nekaj izmišljenega, pač pa stvarnost

vsakega dne, ki je tembolj zapletena, ker državno-birokratski sistem odločanja poraja marsikatero težkočo in ne nazadnje tudi nacionalistična trenja.

Časa za rešitev vseh teh problemov ni veliko. Jugoslavija mora že letos vrniti pet in pol milijarde dolarjev tujim bankam, dokazati mora, da je soliden gospodarski partner v mednarodni delitvi dela. Ljudje bodo morali zato sprejeti stroge stabilizacijske (torej varčevalne) ukrepe. Zategniti bodo morali pas, to pa se lahko zgodi samo, če bo delavski razred sam najbolje vedel, da odloča o vsem in usmerja stabilizacijske napore. Če bi jih kdo drug, bi varčevanje šlo na račun produktivnosti dela.

V glavnem je kongres ZKJ potrdil ustajene smernice jugoslovanske politike. Komu se bo to zdelo nepotrebno ponavljanje tolikokrat izrečenih načel, kot so samoupravljanje, neuvrščenost itd. V resnici pa je to bil prvi kongres ZKJ brez Tita in Kardelja. Jugoslovanski komunisti so hoteli tudi na ta način, s potrditvijo vseh dosedanjih strateških izbir, dokazati, da ne bodo skrenili s te poti.

Naj na koncu omenimo še, da so bile na kongresu prisotne mnoge tuje delegacije. Vseh je bilo 130. Med njimi tudi delegacija KP Italije, v kateri so bili tajnik Enrico Berlinguer, senator Paolo Bufalini, poslanec Antonino Cuffaro. Delegati na kongresu so tovarišu Berlinguerju uprizorili zelo topel in prijateljski sprejem, saj je doživel največji aplavz (po onem, ki ga je doživel predstavnik mučniške Organizacije za osvoboditev Palestine).

Tovariš Berlinguer in drugi predstavniki KP Italije so se med kongresom srečali z najvidnejšimi voditelji ZK Jugoslavije in tovarišema Mitjo Ribičičem ter Stanetom Dolancem. Srečanje je bilo toplo, prisrčno in iskreno.

Med drugim so se pogovarjali tudi o problemih, ki zadevajo italijansko-jugoslovanske odnose, uresničevanje

osimskega dogovora in o tržaškem vprašanju.

S tem v zvezi velja omeniti razgovorov. Ribičiča s tržaškimi časnikarji, katerim je potrdil stališče, da se Jugoslavija zavzema za uresničevanje osimskega sporazuma tako, da bo pomagalo k preraščanju sedanje razdvojenosti obmejnega prebivalstva. V tem okviru je Ribičič poudaril, da je potrebno nuditi Trstu možnost, da se odpre iz zaprtega kotla, v katerem se sedaj kuha. Odprtost pa pomeni predvsem sodelovanje na najvišji tehnološki in znanstveni ravni, v oblikah, ki naj koristijo prebivalstvu. Zato tudi jugoslovanska stran ne bo odpirala vprašanja mešane industrijske cone na Krasu, če vladajo do te določeni pridržki.

Ribičič je s tem v zvezi omenil lokalistične težnje, da bi s propagando za mešano cono privabili «politične investicije». To je nerealno, je poudaril, ker ni za to ne denarja, na načrtov. Jugoslavija ne bo uresničevala «političnih investicij», torej ne bo gradila katedral v puščavi, medtem ko se bo še dalje zavzemala za tako gospodarsko sodelovanje, ki bi koristilo prebivalstvu na obeh straneh meje.

Naj, na koncu omenimo, da so na kongresu poudarili znano in pozitivno stališče ZKJ do problematike narodnih manjšin, ki je bila prisotna v vsej razpravi.

Kongresu so sledili, kot gostje, tudi predsednik SKGZ Boris Race - Žarko, predsednik ZSO inž. Feliks Wieser in tajnik NSKS Filip Warasch. Delegation slovenskih manjšin iz Italije in Avstrije sta med kongresom sprejela predsednik SZDL Jugoslavije Cetinič in jugoslovanski sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov. Oba sta slovenskim predstavnikom poudarila zavzetost Jugoslavije, da v okviru dobrih sosedskih odnosov, pride do zadovoljive rešitve problema slovenskih narodnih manjšin.

st.s.

**BAZOVICA
PARTIZANSKI
PRAZNIK
V DUHU BRATSTVA
ZA MIR, SOŽITJE IN
RAZOROŽITEV**

Častni gost Mirdamat Sejdovlegendarni Ivan Ruski

Intervju z generalnim sekretarjem KP Španije Carrillom

DEMOKRACIJO MORAMO VAROVATI IN RAZVIJATI

Komunist

Dogajanja v Španiji in vloga KP Španije vzbujajo v zadnjem času veliko zanimanje svetovne javnosti. Zato je pred dnevi glavni urednik slovenske izdaje Komuniste Janez Korošec, ko je obiskal Španijo, zaprosil v imenu vseh izdaj Komuniste generalnega sekretarja KPŠ Santiaga Carrilla, da bi odgovoril na nekatera aktualna vprašanja o sodobni Španiji.

Tako pri vas doma kot v svetu je upravičeno čutiti zaskrbljenost za prihodnost oziroma za nadaljnji razvoj španske de-

mokratije. Kako vi ocenjujete te perspektive?

Po naših ocenah je španska demokracija še vedno dokaj krhka. Utrjevanje in razvoj tega procesa se namreč še vedno močno zapleta zaradi številnih ovir, pri čemer velja posebej opozoriti na odprta vprašanja vloge oboroženih sil. V resnici se srečujemo z zelo specifičnim vojaškim vprašanjem. Španska civilna družba je očitno že premagala tako imenovani fenomen državljanske vojne in se odločila za pot narodne sprave, demokratičnega razvoja in političnega pluralizma. Na drugi strani pa oborožene sile, ki so bile vzgojene v duhu frankističnih gesel državljanske vojne, niso v tolikšni meri niti doživljale niti zavestno sprejemale zahteve novega

časa. Tako je prišlo do določenega razkora med civilno družbo in oboroženimi silami, ki pa ga je odločilno premostil kralj Juan Carlos. Prav njemu je uspelo, da je že vzpostavil določeno ravnotežje med civilno družbo in oboroženimi silami, kar nedvomno omogoča določen napredek v naši demokraciji.

Ali ni morda vaš odgovor preveč pod vplivom sedanjega procesa proti nosilcem neuspelega vojaškega udara?

To je točno, saj prav ta proces z vsemi spremljajočimi pojavi in posledicami odpira poglavitna vprašanja demokratične prihodnosti španske družbe. Ko sem govoril o razkoraku, mislim predvsem na tisti del oboroženih sil, ki se z vsemi silami upira demo-

kratizaciji in je tudi 23. februarja skušal izvesti državni udar. To jim ni uspelo in prav zdaj teče proces proti tistim, ki so najbolj odgovorni za to skrajno, nevarno desničarsko zaroto.

Ta proces danes kot težka mora visi nad življenjem Španije. Obtoženi in njihovi odvetniki ga hočejo namreč po vsej sili spremeniti v proces proti vsem demokratičnim institucijam, pa najsi gre za krono, za parlament ali za politične stranke. Skratka gre za dejanja, ki so neposredno uperjena proti ustavi. Vendar pa moram tudi povedati, da pučistov še zdaleč ne podpirajo vse oborožene sile in da bi bila takšna ocena žalitev za številne pripadnike armade.

No, kljub vsemu pa so morda prav odmevi javnosti na ta proces dokaz, da se krepi zavest o nujnosti odločnega nadaljevanja po demokratični poti. Naš sedanji težki in zapleteni trenutek pa lahko na eni strani presežemo le s fronto vseh demokratičnih in ustavnih sil, ki so sposobne mobilizirati ljudstvo in ga spodbuditi, da se še odločneje postavi po robu vsem skrajno desničarskim ali celo pučističnim poskusom. Na drugi strani pa je gotovo vsakomur jasno, da potrebujemo za odpravljanje nasprotnih pojmovanj med družbo in oboroženimi silami čas in da takih problemov ni mogoče reševati čez noč. V sedanjem trenutku je najbolj bistveno, da bi vse demokratične sile, za kar si posebej prizadevamo komunisti, združile vse svoje potencialne v obrambo ustave, in preprečile, da bi nam pučisti vsilili svojo voljo.

Razhajanja niso oslabila naše moči

Vaš deseti kongres se je v pripravah pa tudi kasneje odvijal v znamenju zelo burnih razprav. Morda se motim v oceni, vendar menim, da so le številna vprašanja, ki ste jih nakazali, ostala odprta vse do danes. Zato bi radi slišali kaj več o raznih idejnih tokovih znotraj KP Španije.

Ne glede na različne in posebej ob koncu zelo nasprotujoče si ocene, sem prepričan, da je bil 10. kongres zelo demokratičen, saj smo na njem povsem svobodno razpravljali in smo imeli prav vsi možnost razložiti svoje poglede. Potrnil pa je jasno tudi prisotnost dveh idejnih usmeritev, ki nista sprejeli kongresnih sklepov. Prva je dogmatska usmeritev, ki jo imenujejo tudi kot »prosovjetsko«. Njeni predstavniki menijo, da je Sovjetska zveza še naprej center svetovnega revolucionarnega gibanja in da bi se morale vse komunistične partije stalno vrteti okrog politike ZSSR oziroma KP Sovjetske zveze. Druga, manjša, sodi po mojem mnenju med desne struje in je predvsem usmerjena k našim notranjim vprašanjem. Ti namreč želijo spremeniti KPŠ v nekakšno federacijo partij, znotraj nje pa legalizirati obstoj organiziranih frakcij.

Oboji ne le da niso glasovali za sklepe kongresa, temveč so organizirali tudi bitko proti kongresni usmeritvi, kar pomeni seveda popolno neodgovornost do načel demokratičnega centralizma. Dolžnost novega centralnega komiteja je seveda v tem, da uresniči sklepe kongresa, in zato je bil prisiljen v nekaterih primerih sprejeti ostre ukrepe proti posameznim članom teh dveh skrajnih struj oziroma kril.

Vse to se je najbrž odrazilo tudi v delovanju posameznih partijskih organizacij.

Res je. Takšna razhajanja je sprožil predvsem 5. kongres PSUC (Združene socialistične partije Katalonije), na katerem je tedanja večina ovrгла koncept evrokomunistične politike, kar je povzročilo pravi potres v celotni KP Španije. Zato pomeni, vsaj tako sodim, šesti izredni kongres katalonskih komunistov, ki je ponovno poudaril evrokomunistično strategijo, zagotovil enotnost partije ter opredelil nujnost tesnega sožitja s KPŠ, problemni trenutek za rešitev krize v naših vrstah. Pomembno je tudi, da gre pri tem za odločno skupno premagovanje težkih razmer, ne pa za nekakšno centralno prisilo.

Želel bi opozoriti tudi na to, da so v zgodovini mnoge komunistične partije doživljale podobno krizo in da so prav te krize, čeprav so v tedanjem trenutku zelo boleče, okrepile partije in povečale njen vpliv na delavske množice. To se kaže tudi pri nas.

Kako?

Da, tega ne govorim na pamet. Prav prve predvolilne ankete že kažejo rezultate našega boja za enotnost, za doslednost naših stališč. Partija ni izgubila moči v teh idejnih spopadih. Če se lahko zanesemo na ugotovitve anket, uživajo naša prizadevanja med volilci vse večje zaupanje.

Vzrokov za krizo pa verjetno ne moremo iskati zgolj v sedanosti in v zdajšnjih različnih pogledih. Na to ste pred kratkim tudi sami opozorili.

To je zanimiva tema in se ji res ne kaže izogniti, če želimo globlje poseči v sam razvoj in vzroke te krize. Pri tem se moramo ozreti celo v čase ilegale, ko je partija tajno delovala v delavskih, kulturnih, kmečkih, intelektualnih, študentskih in drugih okoljih. Takrat je bil cilj vsem usmerjen in vse metode in oblike boja smo usmerjali v osvoboditev in širši, široko opredeljeni pojem demokracije. S propadom frankizma je bilo treba vse člene zliti iz različnih front v eno samo. In šele ta hip, ker se pač člani med seboj prej niso dobro poznali, se je začela kazati vsa različnost njihovih pogledov, ki se je začela prepletati tudi z nacionalnimi in regionalnimi problemi.

Tedaj smo šele v bistvu začeli spoznavati, kako zahtevna je ideja o enotni demokratični partiji, predvsem pa, da jo bomo morali graditi in utrjevati daljši čas, dolga leta. Vsa ta naša prizadevanja je zapletla še ekonomska kriza, ki je sledila gospodarskemu razcvetu v frankističnem obdobju in ki je pritisnila na nas v okviru splošne svetovne krize. Zaradi tega se je še okrepil pritisk desnice, saj fronte po diktaturi še danes niso povsem jasne. Zaostrili so se tudi odnosi med blokoma... In v vseh problemih, ki so z vsem tem pritisnili na našo družbo, se je zlasti med delavci okrepila dogmatska miselnost.

Med diktaturo smo bili resnično najmočnejša protifrankistična sila, saj smo lahko vsak hip mobilizirali za razne akcije nad milijon ljudi. Toda razmere razrednega boja v demokraciji so se na hitro spremenile, s politiko so se začeli ukvarjati praktično vsi državljani, in nenadoma smo spoznali, da nimamo več vodilne vloge. Prav strah pred prihodnostjo je močno okrepil sile, ki so proti reformam, proti revolucionarnemu in demokratičnemu vrenju. V našem ilegalnem boju in v prizadevanjih za razcvet demokracije smo tudi vse preveč zanemarjali idejno delo med delavskimi množicami, tudi med

komunisti. Brez tega pa tako posameznik kot množice ne vidijo konkretnih ciljev.

Po zadnjih dogajanjih na Poljskem in polemikah med komunističnimi partijami ste španski komunisti znova odločno potrdili, da ostajate zvesti evrokomunistični strategiji in lastnemu geslu: »Socializem v svobodi«. Ob tem se nam zastavlja zanimivo vprašanje: kaj pomeni biti evrokomunist v Španiji in zahodni Evropi danes, za razliko pred nekaj leti, ko se je ta izraz prvič pojavil?

To seveda ni enostavno vprašanje, zato bom odgovoril morda nekoliko preveč splošno. Najprej bi želel opozoriti na eno različico: Res je bil leninizem oziroma eden od pomembnih prispevkov leninizma k revolucionarni strategiji v tem, da je preobrazil imperialistično vojno v državljansko vojno za uresničitev komunističnega gesla o diktaturi proletariata. Oktobrska revolucija je bila eden temeljnih, kapitalnih elementov leninizma, veličasten prispevek za delavsko gibanje sveta. Toda razumljivo je, da v sedanjem obdobju, v dobi jedrskih groženj, ne moremo te leninistične koncepcije sprejeti kot vseveljavne, ker je že presežena. Tako je bila tudi v leninističnih koncepcijah, po našem mnenju, zaradi zgodovinskih razmer, v katerih se je začela oktobrska revolucija, razumljivo podcenjena vloga demokracije. Tudi Lenin v številnih svojih spisih teoretično obravnava socializem oziroma komunizem kot končno obliko demokracije, kar vse pa je pogojno s časom in razmerami, v katerih je snoval svoja dela.

V resnici pa današnje zgodovinske izkušnje, kot jih pač mi razumemo, dokazujejo, da je demokracija temelj za način vodenja družbe oziroma vse človeške skupnosti. In pojem demokracije je starejši od pojma oziroma nastanka države in bo v resničnem socializmu in komunizmu preživel državo, torej bo tedaj demokracija doživela svoj vrhunski razcvet, ne pa da bo zamrla. Zato trdimo, kljub spoštovanju do leninizma, da ga moramo v naših razmišljanjih preseči.

nadaljevanje prihodnjic

PRISPEVKI

V spomin na tovarišico Karlino Tence por. Sedmak, prispevata Viktorija in Ivan Košuta 5.000 lir za Delo. Mahorčič Stanko prispeva 5.000 lir 7. julija je poteklo 16 let smrti Valerije Veljak od Domja. V počastitev njenega spomina daruje mož Angelo 10.000 lir za Delo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERK
Ureja uredniški odbor
Odgovárja FERDI ZIDAR
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telefon. 76.48.72, 74.40.47
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telefon. 24.36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 6.000 lir
Tisk: Tipo/lito Stella snc
Ulica Molino a Vento 72 - Trst